

הרב זרובבל שוסהיים

בסוגיא דקיץ

בקידושין (ז:) ההוא גברא דקדיש בשיראי, רבה אמר לא צריכי שומא, רב יוסף אמר צריכי שומא. אי דאמר לה בכל דהו, כולי עלמא לא פליגי דלא צריכי שומא. אי דאמר לה חמשין ולא שווי חמשין, הא לא שווי. [ופרש"י, התקדשי לי בחמשים זוז, והרי לך אלו בדמיהם]. כי פליגי, דאמר חמשין ושווי חמשין (מיהו לא שמאווה בקיאים קודם לכך). רבה אמר לא צריכי שומא, דהא שווי חמשין. רב יוסף אמר צריכי שומא, כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא, לא סמכא דעתה. איכא דאמרי בכל דהו נמי פליגי, רב יוסף אמר שווי כסף הרי הוא ככסף, מה כסף דקיץ, אף שווי כסף נמי דקייץ.

ובתוס' ד"ה אף שווי כסף דקיץ, הא דאמרינן לקמן (דף יב.) ההוא גברא דקדיש בזוודא דאורדא, יתיב רב שימי בר חייא וקא מעיין בה אי אית בה שווי פרוטה אין, אי לא לא, לכאורה דומה דלא כרב יוסף.

הרי חזינן דיש ללמוד מחלוקת רבה ורב יוסף בשני אופנים: א) באמר חמשין ושווי חמשין, והמחלוקת בסמיכת דעת של האשה. לרבה הווי קדושין, דהא שווי חמשין. ולרב יוסף צריכין שומא, ואם לא שמאווה תחלה, לא הווי קדושין כלל (כן משמע מרש"י). אכן עיין תוס' ר"י הזקן שכתב, לא סמכא דעתה שיהיו שוין כמו שאמר לה, ואינה מקודשת עדיין עד שתשום אותן. אבל שמו ולא חזרה בה, ודאי מקודשת, דהו"ל כמאן דאמר התקדשי לי בזה לאחר שתשומי אותן (ויש להאריך בזה, אבל אין אנו עסוקים בזה כאן).

ב) בכל דהו, והחסרון לרב יוסף הווי משום מה כסף דקיץ, אף שווי כסף נמי דקייץ.

ובאמת יש לשאול כאן כמה שאלות, אבל נתעכב בעיקר רק על שלש:

א) רש"י מפרש בחמשין ושווי חמשין דאמר התקדשי לי בחמשים זוז והרי לך אלו בדמיהם, מיהו לא שמאווה בקיאים קודם לכך, ומשמע דהקנין היה בכסף, והוא נותן השיראי בתורת שווי כסף תחת החמשים זוז. מדוע לא פירש רש"י בפשטות דאמר לה התקדשי לי בשיראי ששויים חמשים ונתן לה השיראי, ונמצאו ששויים חמשים. וכן כתב המאירי, כגון שאמר לה התקדשי לי בשיראי אלו ששויים חמשים

דינרין. [ועיין נמי בשו"ע אבן העזר סי' ל"א סעיף א', ואם אמר לה התקדשי לי בחפץ זה ששוה נ' זוז וכו', ובאבני מלואים שם כתב, שדברי רש"י נראים תמוהים במה דלא פי' כפשוטו . . . ועיין מה שתירץ ולפענ"ד הוא דחוק].

(ב) החוס' כתבו בלישנא בתרא, בכל דהו פליגי, דגמ' לקמן דההוא גברא דקדיש בזוודא דאורדי יתיב רב שימי בר חייא וקא מעיין בה, אי אית בה שוה פרוטה אין, אי לא לא, לכאורה דומה דלא כרב יוסף. ולכאורה קצת קשה לומר דהגמ' לקמן דלא כרב יוסף, דאין שום רמז לקמן דרב שימי בר חייא אמר דבריו דוקא לדברי רבה.

(ג) הגרעק"א מקשה דלקמן (י"ב ע"ב) ההוא גברא דאקדיש בשוטיחא דאסא בשוקא, שלחה ד"א בר הונא לקמיה דרב יוסף, כה"ג מאי, שלח ליה נגדיה כרב ואצטריך גיטא כשמואל, דלפי הלישנא בתרא, מה בכך דש"פ במדי, הא מ"מ לא שמו אותו, ולא קיץ, ואפי' הוי ש"פ פה לא מהני, ולל"ק י"ל דאמר בכל דהו, אבל לל"ב קשה. ונשאר בצ"ע.

ובכדי ליישב את הענין, נמשיך תחילה עם הגמ'. אמר רב יוסף מנא אמינא לה, דתניא מכסף מקנתו (בעבד עברי כתיב), בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים. היכי דמי, אילימא דלא מקנו בהו כלל, ישיב גאולתו אמר רחמנא, לרבות שוה כסף ככסף. (רש"י, לענין פדיון, וכיון דמיפרוק ביה, איקנויי נמי מקנה ביה, דכתיב גאולתו מכסף מקנתו). ואי דלית בה שוה פרוטה, מאי איריא תבואה וכלים, אפילו כסף נמי. אלא לאו דאית בהו שוה פרוטה, וכיון דלא קייצי לא, ואידך וכו'. אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא, עגל זה לפדיון בני, טלית זה לפדיון בני, לא אמר כלום. עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני, טלית זו בחמש סלעים לפדיון בני, בנו פדוי. האי פדיון היכי דמי. אילימא דלא שוי, כל כמיניה. אלא לאו אף על גב דשוי, וכיון דלא קייצי, לא. לא לעולם דלא שוי וכו'.

ועיין תוס' ד"ה מנא אמינא לה דתניא עגל זה, ללישנא קמא מייתי ראייה. ויש לפלפל בזה, דמה סמיכות דעת שייך בפדיון, דלכאורה אינו אלא בע"ח, ויוכל הישראל לשלם לו אפילו בעל כרחו. ועיין קצוה"ח (רמ"ג) שדן בזה. ובאחרונים דנו בזה, אם יש באמת הכרח גמור ללמוד את הראיה דוקא לפי הלישנא קמא, או דיש לומר דאדרבא, דדוקא ללישנא בתרא מייתי ראייה, ובאתי רק לרמוז על כך, ואכמ"ל.

ולולי דמסתפינא הייתי אומר, דדינו של רב יוסף דבעינן שוה כסף דקייץ, היינו דוקא אם הוא עושה הקנין בכסף, והוא נותן שוה כסף תחת כסף. אבל אם הוא עושה את הקנין לכתחילה בשוה כסף, אז גם רב יוסף מודה דלא בעי קייץ. וכך

צריכים לרקדק בדבריו: רב יוסף אומר שוה כסף הרי הוא ככסף, מה כסף דקיץ, אף שוה כסף נמי דקייץ. כלומר, אם הוא עושה הקנין בכסף, כמו שהכסף קיץ, אם הוא נותן שוה כסף תחת הכסף, צריך השוה כסף נמי להיות קייץ. ורש"י פירש, התקדשי לי בחמשים זוז, והרי לך אלו בדמיהם. ודברי רש"י קיימי אליבא דלישנא קמא, אבל יכולים לומר שהוא לומר כל הסוגיא הכי, וגם לפי הלישנא בתרא, שרק אם הוא נותן את החפץ בדמיהם בעינן קיץ, אבל אם עושה הקנין בשוה כסף, אז רב יוסף נמי לא בעי קייץ. וצריכים נמי להוסיף דאם המחלוקת של רבה ורב יוסף הוא בסמיכות דעת, כפי הלישנא קמא אז הם מחולקים דוקא בחמשין ושוו חמשין, ולא בכל דהו. אבל לפי הלישנא בתרא דמחולקים בדין קיץ, אז פליגי בין בציור דכל דהו (דלישנא בתרא) ובין בציור דאמר לה התקדשי לי בחמשין (דלישנא קמא), וכמבואר במהרש"א, דבכל אופן אית ליה לרב יוסף דיש חסרון דלא קיץ, א"כ י"ל דבציור דחמשין ודאי ניחא מה דביארנו דמיירי דוקא בקידש אותה בחמשין ונתן את השיראי תחתיהם. ואפילו בציור דכל דהו נמי אפשר לדחוקי ולפרושי, שאמר לה התקדשי לי בכסף סתמא, ולא הזכיר לה שום סכום, ואח"כ נתן לה השיראי תחתיהם, ודוקא בכה"ג הוא דפליגי. אבל במקדשה מלכתחילה בשוה כסף, אית לי' לרש"י דלא יצריך ר' יוסף קיץ.

אם אך נקבל הנחה זו אז ממילא אין אנו זקוקים לדברי התוס' שכתבו דגמ' דזוודא דאורדא לכאורה דלא כרב יוסף, דהתם לא נתן זוודא דאורדא תחת כסף, אלא קידש לכתחילה בשוה כסף, ולכן שפיר אפשר לומר דאי אית ביה שוה פרוטה מועיל אפילו לרב יוסף.

וגם תמיהת הגרע"א מסולקת, דהתם עשה הקדושין לכתחילה בשוטיחא דאסא, ולכן אמר רב יוסף דאצטריך גיטא כשמואל שמא ש"פ במדי, דהכא אף רב יוסף לא בעי קיץ.

אלא דקשה לפי"ז, הלא רב יוסף מביא ב' ראיות דבעינן קייץ, מעבד עברי ומפדיון הבן, והתם הלא הוא קונה את העבד בשוה כסף, בתבואה וכלים, והוא פודה את הבן בשוה כסף, טלית זה לפדיון בני, והרי מוכרחים אנו לומר דגם אם הקנין נעשה לכתחילה בשוה כסף נמי בעי רב יוסף קיץ, ולא רק כשנותן שוה כסף תחת הכסף.

וביישוב הערה זו נראה לומר בפשיטות, דבפדיון הבן לעולם הוא נותן שוה כסף תחת כסף, ואפילו כשאומר טלית זה לפדיון בני, דבפדיון הבן כתיב ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים, ולכן באמת הפדיון חל בחמשת שקלים, והטלית או שוה כסף אחר הוי תחת הכסף, ולכן שפיר מביא רב יוסף ראייה מפדיון הבן דבעינן קייץ.

ובנוגע לקנין עבד עברי לא הוי כל כך פשוט, אך עדיין אפשר לומר דגם בע"ע כשקונה אותו בתבואה וכלים, זאת אומרת שוה כסף, ג"כ השוה כסף תמיד עומד תחת הכסף. וההסבר בזה כמו שפרש"י, ישיב גאולתו . . . לרבות שוה כסף לענין פדיון, וכיון דמיפרוק ביה, איקנויי נמי מקנה ביה, דכתיב גאולתו מכסף מקנתו. והלכך, כשקונין ע"ע בשוה כסף, דבר זה נתרבה מישיב דמהני, ולכן השוה כסף בא תחת הכסף, ובעינין קיץ לרב יוסף, דדוקא כסף קונה בע"ע, ומרבינן מישיב דשוה כסף מועיל מטעם כסף, ולפיכך שייך לומר שוה כסף הרי הוא ככסף, ומה כסף דקיץ, אף שוה כסף דקייץ.

אבל לגבי קידושין, יש קנין בכסף ויש קנין בשוה כסף, ואין שוה כסף מועיל בתורת כסף. ואפשר דזהו הפשט של פרוטה ושוה פרוטה, שהתוס' נתקשו בזה, [עיי' תוס' (ב.) ד"ה בפרוטה ובשוה פרוטה] דיש דין קידושין בפרוטה, זאת אומרת קנין כסף, ויש דין קידושין של שוה פרוטה זאת אומרת קנין בשוה כסף, ואם קידש לכתחילה בשוה כסף הי' נראה לומר דרב יוסף נמי לא בעי קייץ.

[ושאלני חכ"א, דהלא יש דעה בתוס' דהא דשוה כסף מועיל בקידושין ילפינן מעבד עברי, ואם בע"ע אנו אומרים דשוה כסף מועיל דוקא מתורת כסף, א"כ בקידושין נמי היה צריך להיות כן. אכן זה אינו מוכרח, דאפילו אם לומדים קידושין מע"ע דשוה כסף מועיל, אבל לאחר הלימוד הדינים נפרדים, דבע"ע שוה כסף מטעם כסף, מקרא דישיב לרבות שוה כסף ככסף, ובקידושין יש קנין כסף לחד, וקנין שוה כסף לחד, וצ"ע].